

Η μετάβαση του παιδιού από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό είναι σημαντική για την εξέλιξη του παιδιού, αλλά και για τη ζωή της οικογένειας. Ο όρος «μετάβαση» δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια. Συνήθως σημαίνει το πέρασμα των ορίων, κίνηση από ένα πλαίσιο σε άλλο. Είναι η αίσθηση της αλλαγής, της «μετακίνησης» που βιώνει το άτομο σε διάφορες φάσεις στην πορεία της ανάπτυξής του. Κατά τη διάρκεια της ζωής, το άτομο βιώνει διάφορες μεταβάσεις. Η μετάβαση είναι μια περίοδος αλλαγής, ένα πέρασμα από μία κατάσταση σε μία άλλη, μια μεταβολή στους ρόλους. Οι μεταβάσεις μπορεί να είναι κανονικές ή μη κανονικές. Η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό αποτελεί μια κανονική μετάβαση, μια αναμενόμενη αλλαγή στη ζωή του παιδιού (Παππά, 2017).

Σύμφωνα με τη Fabian (2000), η συγκεκριμένη μετάβαση διακρίνεται από τρία στάδια:

Το προκαταρκτικό στάδιο, κατά το οποίο οι γονείς μιλούν στα παιδιά για το πώς θα είναι το σχολείο, αγοράζουν πράγματα για την αρχή της σχολικής χρονιάς και δημιουργούν προσδοκίες γι' αυτό.

Το στάδιο της κυρίως μετάβασης, στο οποίο τα παιδιά γνωρίζουν τον δάσκαλο/τη δασκάλα και αποχωρίζονται τον γονιό την πρώτη μέρα του σχολείου.

Το στάδιο μετά τη μετάβαση, κατά το οποίο πραγματοποιείται ο «εορτασμός» της συμπλήρωσης της πρώτης μέρας στο σχολείο από την οικογένεια και η εξοικείωση του μαθητή/της μαθήτριας με τη νέα κατάσταση.

Μετά τον αποχωρισμό του παιδιού και την ολοκλήρωση της διαδικασίας της μετάβασης, πραγματοποιείται η ένταξη και ακολούθως η ενσωμάτωση του παιδιού στη μικρή ομάδα της τάξης, αλλά και στη μεγάλη ομάδα του σχολείου.

Τα τελευταία χρόνια οι νηπιαγωγοί και οι δάσκαλοι έχουν εισαγάγει αρκετές «δραστηριότητες μετάβασης»: αμοιβαίες επισκέψεις πριν την έναρξη του σχολείου, κοινές δράσεις και εκπαιδευτικές επισκέψεις, διαλέξεις για την ανάπτυξη των παιδιών.

Η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό –όπως και κάθε είδους μετάβαση– αποτελεί ένα ιδιαίτερο, προσωπικό, μοναδικό βίωμα για το κάθε άτομο. Η είσοδος του παιδιού σε μία νέα εκπαιδευτική βαθμίδα και συνεπακόλουθα σε ένα νέο σχολικό περιβάλλον αποτελεί για το παιδί μια πρόκληση που χρειάζεται να επενδυθεί με θετικά συναισθήματα: χαρά, προσμονή, ενδιαφέρον, ενθουσιασμός. Επιπροσθέτως, η μετάβαση αυτή συχνά συνδέεται με συγκεκριμένες προσδοκίες από την πλευρά του παιδιού αλλά και των «σημαντικών του άλλων», γονιών και εκπαιδευτικών. Από την άλλη, αν και το ζητούμενο είναι η προώθηση και η ενδυνάμωση των θετικών συναισθημάτων, αυτονόητο είναι ότι την εμφάνισή τους μπορεί να κάνουν και δύσκολα συναισθήματα, όπως η ανησυχία και το άγχος.

Μία από τις βασικές διαφορές που τα παιδιά διακρίνουν στη μετάβαση από το ένα σχολικό πλαίσιο στο άλλο είναι ότι ενώ στο νηπιαγωγείο μπορεί να αφιερωθεί πολύς χρόνος για παιχνίδι, στο δημοτικό αφιερώνεται πολύς χρόνος για τις λεγόμενες «σχολικές υποχρεώσεις». Γνωρίζουν ότι στο δημοτικό «αναβαθμίζονται», καθώς μαθαίνουν να διαβάζουν και να γράφουν και αναλαμβάνουν περισσότερες ευθύνες. Αποκτούν έναν καινούργιο ρόλο, αυτόν του μαθητή. Ως μαθητές, θα προσέρχονται στο σχολείο συγκεκριμένη ώρα και θα αποχωρούν επίσης συγκεκριμένη ώρα και ο χρόνος παραμονής τους στο σχολείο θα έχει συγκεκριμένη δομή: θα υπάρχουν συγκεκριμένες ώρες με συγκεκριμένη διάρκεια που θα αφιερώνονται σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα, όπως γλώσσα, μαθηματικά, εικαστικά, μουσική, γυμναστική, αγγλικά, και θα διδάσκονται από διδάσκοντες διαφορετικών ειδικοτήτων. Τα διαλείμματα που θα παρεμβάλλονται ανάμεσα στις διδακτικές ώρες θα έχουν πιο περιορισμένη και συγκεκριμένη διάρκεια και ο χρόνος παραμονής των παιδιών στο σχολείο θα είναι μεγαλύτερος απ' ό,τι στο νηπιαγωγείο.

Ως μαθητές, θα χρειάζεται να ακολουθούν τους γενικούς κανόνες του σχολείου (για παράδειγμα να κρατούν το προαύλιο και τους κοινόχρηστους χώρους καθαρούς), αλλά και τους πιο ειδικούς κανόνες της τάξης τους (για παράδειγμα να σηκώνουν το χέρι τους όταν θέλουν να πάρουν τον λόγο). Επιπλέον, καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής των μαθημάτων, χρειάζεται να κάθονται στο θρανίο, να έχουν την προσοχή τους στον δάσκαλο/ στη δασκάλα και να ελέγχουν την παρόρμησή τους να

σηκωθούν ή να μιλήσουν χωρίς την άδεια του δασκάλου. Τέλος, έχουν δουλειά για το σπίτι, την οποία θα πρέπει να διεκπεραιώσουν με συνέπεια και υπευθυνότητα.

Για μία επιτυχημένη και ομαλή μετάβαση, το παιδί χρειάζεται να έχει κατακτήσει τη λεγόμενη «σχολική ετοιμότητα». Ο όρος σχολική ετοιμότητα περιλαμβάνει την αναγκαία συνολική ωριμότητα ενός παιδιού τη χρονική στιγμή της έναρξης φοίτησης του στην Α΄ Δημοτικού. Δηλαδή, με τον όρο σχολική ετοιμότητα εννοούμε ένα ορισμένο επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού σε κοινωνικοσυναισθηματικό, κινητικό, γνωστικό και βιοσωματικό επίπεδο. Η σχολική ετοιμότητα αναφέρεται στην ικανότητα του παιδιού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σχολικής εκπαίδευσης, οι οποίες καθορίζουν συγκεκριμένες γλωσσικές, γνωστικές, κοινωνικές ικανότητες και στάσεις, αυτοπεποίθηση και δυνατότητες αυτορρύθμισης της κοινωνικής και μαθησιακής συμπεριφοράς στην ανταπόκριση των νέων ρόλων, θετικές στάσεις προς τη μάθηση και τη γνώση.

Η σχολική ετοιμότητα συνίσταται στα εξής (McWayne και συν., 2004. Sylvia και συν., 2004):

- Το παιδί θα πρέπει να έχει την ικανότητα να λειτουργεί κοινωνικά στο σχολείο και να συμμετέχει σε κοινές δραστηριότητες.
- Να έχει έντονο ενδιαφέρον για μάθηση.
- Να έχει καλή ικανότητα επαφής και προσαρμογής.
- Να ακολουθεί όρια και κανόνες.
- Να έχει ικανότητα να σκέφτεται πάνω σε προβλήματα που προκύπτουν και να βρίσκει μόνο του λύσεις γι' αυτά.
- Να συνεργάζεται με άλλα παιδιά σε ομαδικές εργασίες και παιχνίδια.
- Να αρθρώνει σωστά όλους τους ήχους της γλώσσας μας.
- Να έχει επαρκή φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία και πραγματολογία. Να έχει πλούσιο λεξιλόγιο, να χρησιμοποιεί σωστά τους

συντακτικούς και γραμματικούς κανόνες όταν μιλά και να έχει σωστή φωνολογική ενημερότητα.

– Να είναι σε καλό επίπεδο η περιγραφική και αφηγηματική ικανότητά του. Να μπορεί να εκφράζεται κατανοητά, να μπορεί να μεταφέρει πληροφορίες που είδε άκουσε και έζησε, με σωστά δομημένο λόγο, έχοντας αρχή, μέση και τέλος σε αυτό που λέει.

– Να έχει επαρκώς αναπτυγμένη την κριτική και τη δημιουργική του ικανότητα.

– Να αναγνωρίζει τα γράμματα και να αντιστοιχεί σωστά φώνημα με γράφημα.

– Να μπορεί να συντονίζει το μάτι με το χέρι του, γράφοντας με σωστή φορά τα γράμματα.

– Να διατηρεί σωστή λαβή στο μολύβι και να χειρίζεται με επιδεξιότητα εργαλεία (για παράδειγμα ένα μικρό ψαλίδι).

– Να συνδέει ήχους με συλλαβές.

– Να μπορεί να αποστηθίσει, για παράδειγμα ποιήματα.

– Να αυτοεξυπηρετείται, να τρώει, να ντύνεται, να πλένεται και να χρησιμοποιεί την τουαλέτα μόνο του.

– Να ακολουθεί σύνθετες οδηγίες.

– Να έχει καλή μνήμη και ικανότητα συγκέντρωσης.

– Να παρακολουθεί δραστηριότητες που κάνουν οι άλλοι.

– Να ακούει προσεκτικά μεγαλύτερης διάρκειας δραστηριότητες.

– Να μπορεί να αντιγράφει και να σχεδιάζει.

– Να χρωματίζει σε πλαίσιο.

– Να είναι προσανατολισμένο στον χώρο και τον χρόνο. Να γνωρίζει εποχές, ημέρες, μήνες, τη χρονική διάρκεια της ημέρας (πρωί, μεσημέρι, απόγευμα, βράδυ).

- Να γνωρίζει σχήματα, χρώματα.
- Να γνωρίζει βασικές αντίθετες έννοιες.
- Να ξεχωρίζει το δεξί και το αριστερό.
- Να διακρίνει διάφορες κατηγορίες, όπως ζώα, φρούτα, λαχανικά, διάδορα αντικείμενα κτλ.
- Να ξεχωρίζει το υλικό από το οποίο αποτελείται κάθε αντικείμενο (πλαστικό, χαρτί, σίδηρο κτλ.).
- Να έχει την αντίληψη περιεχομένου, μεγεθών, μορφών και ποσοτήτων.
- Να έχει καλή ακουστική και οπτική μνήμη.
- Να κινείται με σιγουριά και με αυξανόμενο έλεγχο και συντονισμό.
- Να έχει καλή οπτική αντίληψη.

Τα περισσότερα παιδιά έχουν κατακτήσει τη σχολική ετοιμότητα και πληρούν τις προϋποθέσεις ένταξης στο δημοτικό μεταξύ 5 ετών και 7 μηνών και 6 ετών και 6 μηνών. Ορισμένα παιδιά, αν και βρίσκονται σε αυτή την ηλικία και τυπικά θα μπορούσαν να φοιτήσουν στην Α΄ Δημοτικού, δεν είναι ακόμη «ώριμα» για να αντεπεξέλθουν επαρκώς στο νέο εκπαιδευτικό πλαίσιο (Fantuzzo & McWayne, 2002).

Στη μετάβαση του παιδιού από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό, πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος που έχει διαδραματίσει η φοίτηση του παιδιού στο νηπιαγωγείο. Ωστόσο, εξίσου σημαντικός –αν όχι περισσότερο– είναι ο ρόλος των γονιών (Gutman & Feinstein, 2007). Για να έχουν επιτευχθούν τα παραπάνω και το παιδί να είναι σε θέση να προσαρμοστεί πιο εύκολα στο νέο περιβάλλον και τις απαιτήσεις του, χρειάζεται προηγουμένως οι γονείς να έχουν:

- Διαβάσει βιβλία μαζί με το παιδί.
- Αφιερώσει χρόνο για παιχνίδι και λεκτική αλληλεπίδραση και συζήτηση.

- Εφαρμόσει πρόγραμμα και ρουτίνα στην καθημερινή ζωή του παιδιού (φαγητό, ύπνος κτλ.).
- Παράσχει ευκαιρίες στο παιδί για την κοινωνικοποίηση και την ανάπτυξη των κοινωνικών του δεξιοτήτων.
- Ενθαρρύνει συμπεριφορές που αναδεικνύουν αξίες, όπως σεβασμός, ευγένεια, ανεκτικότητα.
- Ενθαρρύνει την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη της υπευθυνότητας και της αυτονομίας τους μέσα από δουλειές, όπως το μάζεμα των παιχνιδιών τους και η τακτοποίηση του δωματίου τους.

Η εμπλοκή των γονέων στη διαδικασία της μετάβασης είναι αδιαμφισβήτητα καθοριστική. Οι γονείς χρειάζεται να ενημερώσουν το παιδί για το νέο σχολείο και τον τρόπο λειτουργίας του. Είναι σημαντικό να επισκεφθούν το σχολείο μαζί με το παιδί. Να συζητήσουν με το παιδί γι' αυτή τη μετάβαση και να απαντήσουν σε τυχόν απορίες του. Είναι επίσης σημαντικό η όποια συζήτηση και ενημέρωση να έχει θετική συναισθηματική επένδυση, να διαπνέεται από ενδιαφέρον και ενθουσιασμό για το σχολείο. Εξάλλου, η συμμετοχή των γονιών στη διδακτική διαδικασία και στη σχολική πραγματικότητα του παιδιού και η διάθεσή τους για συνεργασία είναι πολύ σημαντική, όχι μόνο για τη μετάβαση, αλλά και για όλη την πορεία του παιδιού στο σχολείο. Η συνεχής ενημέρωση και η φυσική παρουσία στον χώρο του σχολείου και των δύο γονέων συνδέεται άρρηκτα με την ομαλή μετάβαση και την επιτυχημένη πορεία του παιδιού. Τέλος, η εμπιστοσύνη των γονιών στο σχολείο και στα πρόσωπα που το στελεχώνουν και η αδιαπραγμάτευτη διαθεσιμότητά τους αποτελούν κομβικούς παράγοντες στη διαδικασία της μετάβασης (McWayne και συν. 2004).

Βασιλική Παππά, MSc, PhD, Συμβουλευτική ψυχολόγος, Επιστημονικά υπεύθυνη Σχολών Γονέων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Fabian, H. (2000). Empowering children for transitions. Paper presented at the EECERA
- 10th European Conference on Quality in Early Childhood Education, London, August 29 – September 1, 2000.
- Fantuzzo, J. & McWayne, C. (2002). The relationship between peer-play interactions in the family context and dimensions of school readiness for low-income preschool children. *Journal of Education Psychology*. 94 (1): 79-87.
- Gutman, L. M. & Feinstein, L. (2007). *Parenting Behaviours and Children's Development from Infancy to Early Childhood: Changes, Continuities, and Contributions*. London: Centre for Research on the Wider Benefits of Learning.
- McWayne, C, Hampton, V., Fantuzzo, I, Cohen, H.L., & Sekino, Y. (2004). A multivariate examination of parent involvement and the social and academic competence of urban kindergarten children. *Psychology in the Schools*. 41(3): 363-377.
- Παππά, Β. (2017). *Γονείς σε κρίση. Η διαχείριση της απώλειας και της αλλαγής*. Αθήνα: Οκτώ.
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2004). *Effective Pre-School Provision*. London: Institute of Education.